

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

לך-לך

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כה

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

לזכות

החתן התי הרב **מנחם מענדל הכהן** שיחיו

והכלה מרת **דבורה לאה** תחיו

קונסיפולסקי

לרגל נישואיהם בשעתומ"צ, ביום בדרי"ח מ"ח,

היי תהא שנת סגולות ונפלאות

"ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה

כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות"

ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' **יעקב הכהן** וזוגתו מרת **שושנה** שיחיו **קונסיפולסקי**

הרה"ת ר' **שמאי** וזוגתו מרת **חנה** שיחיו **ענדע**

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' **יוסף יצחק הלוי** וזוגתו מרת **גיטל** רחל שיחיו **שגלוב**

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

א. ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות

בהיר¹⁰ וברור¹¹. אך בכל זאת, דרוש ביאור בענייננו:

המקור לדברי הרמב"ם, על כך שהבריתות נכרתו, "עם אברהם אבינו", ועל פירוט שלש עשרה הבריתות, הוא, לכאורה, במאמרו של רבי יוחנן בר מרי' בתלמוד ירושלמי, מסכת נדרים¹²: "כתיב ביום¹³ הוא כרת ה' ברית את אברם¹⁴ לאמר...עד ואת בריתי אקים את יצחק..." –

אך יש להבין: מדוע משמיט הרמב"ם את הפסוק הראשון שמוזכר בתלמוד הירושלמי – "ביום הוא כרת ה' את אברם ברית לאמר...", במיוחד כאשר פסוק זה מופיע בפרשה לפני כן¹⁵?

ב. י"ג או י"ד בריתות:

בפשטות: הרמב"ם מונה שלש עשרה בריתות בפרשה – ללא הפסוק, "ביום הוא..." – ומוזכר, שהוא סובר, שפסוק זה אינו בכללם. הסיבה לכך היא, כפי שמפרש הרמב"ם בפירושו למשניות¹⁶: "י"ג בריתות הם מילת ברית ובריתי הנכפלים במצות ה' יתברך לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד בפני עצמו"¹⁷ – ורק מקרים אלו מפרט הרמב"ם בדבריו.

(10) לכאורה יש לומר שזהו הטעם להוספה, עם אברהם אבינו, כיון שבא בהמשך ובשינוי מכל מצות התורה, שהבריתות היו עם כל ישראל, לכן מוסיף דעל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. וראה לקמן הערה 17.

(11) ראה יד מלאכי שם אות כד (מב' לטו"ד ר"ס רא).
(12) פ"ג ה"ט.
(13) פירשנו טו, יח.
(14) כן הובא בירושלמי, ובהפסוק הוא בשינוי הסדר. ובפני משה העתיק ככתוב. וכ"ה במאירי נדרים שם.
(15) ראה גם תורה שנכרתו – נדרים שם: צא וחשוב [מואתנה] (את) בריתי ביני וביניך עד בריתי אקים את יצחק יש י"ג בריתות. ולהעיר שגם במנורת המאור (לר"א אלנאקאה ח"ד פרק המצות ריש שעד העשירי) מפרט כל הי"ג בריתות כרמב"ם.
(16) נדרים שם.
(17) בהוצאת קאפה: שנכפלה בציווי ה' לאברהם במילה במחזה אחד בעצמו (ועד"ו הוא בפיה"מ שהועתק במאירי

בסוף הלכות מילה¹ מציין הרמב"ם את מעלתה של מצות מילה: "כל מצוות התורה כרתו עליהן שלש בריתות² שנאמר... ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו³, ואתנה⁴ בריתי ביני וביניך (והוא מפרט את כל הבריתות⁵, עד) .. ואת בריתי אקים את יצחק"⁶.

המקור לכך שהמילה – נכרתו עליה שלש עשרה בריתות הוא, כפי שמציין בעל "כסף משנה", במשנה, "סוף פרק ג' דנדרים"⁷: גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות.

אך הרמב"ם מוסיף על דברי המשנה: (א) שי"ג הבריתות נכרתו, "עם אברהם אבינו". (ב) הוא מפרט את כל י"ג הבריתות.

אמנם, הוספה זו מובנת, כי פעמים רבות נוהג הרמב"ם לפי הכלל, שהוא מצטט את לשון המשנה וכדומה⁸, אך כספר של "הלכות הבריתות"⁹ הוא לפעמים מוסיף ומבאר יותר מדברי המשנה, כדי שההלכה תוגש באופן

(1) להעיר שבצילום כת"י מספר הרמב"ם שבו מופיעה חתימתו של הרמב"ם, "הוגה מספרי אני משה רבי מיימון ז"ל" (נדפס בסו"ס הרמב"ם הוצאת פרדס) – כאן הוא גמר ספר אהבה, וכתוב*, נגמר ספר שני בעזרת שדי ומנין פריקים של ספר זה ששה וארבעים .. (והולך ומונה מנין ההלכות והפריקים של כל ספר שני) ברוך הנותן ליעף כח – ולא כלפנינו, שגמר ספר שני בא לאחר, סדר תפלות כל השנה.

(2) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף, "בלבד".
(3) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף כאן, "שני".
(4) פירשנו יו ב.
(5) בפרשתנו שם, ד. ז (ב' בריתות). ט, יו"ד. יא. יג (ב' בריתות). יד. יט (ב' בריתות). ובכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) – משמיט כמה תיבות שישנן בדפוסים שלפנינו.
(6) שם, כא.
(7) לא, ב.
(8) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב; אות ה ואת כד.
(9) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(* ועד"ו הוא ברמב"ם דפוס רוני ר"מ.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בענייני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בענייני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט יגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בענייני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

...על פי המדובר לעיל, שבדורנו זה במיוחד (הדור האחרון בגלות והדור הראשון של הגאולה) ישנה הדגשה יתירה על העבודה ד"לך לך מארצך ג' אל הארץ אשר אראך, וקנין כל עשר הארצות – הרי מובן שהדבר צריך להשתקף ("אפשפוגלען") לכל לראש בעבודה מעין זה של יהודי, על ידי שהוא מוסיף בלימוד התורה, לא רק לפי ג' המוחין שלו השייכים למדות. אלא גם ג' מוחין בעצם. שזהו במיוחד – על ידי שיוסיף בלימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין¹⁷), כולל – בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

לעילוי נשמת

הרה"ח הת' אי"א רב פעלים ובעל מרץ
מטובי מקושרי רבותינו נשיאינו והולכי בדרכיהם,

דרך הקודש יקרא לה

ומשלוחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

לארצנו הקדושה ת"ו

הרב ר' מנחם מענדל

בהרה"ח ר' מנחם מענדל ומרת מארייאשא באדאנע ע"ה

פוטער פאס

נפטר ד' תמוז ה'תשנ"ה

וזוגתו מרת לאה ע"ה

בת ר' בנציון ומרת שרה הי"ד

נפטר ה' כסלו ה'תשס"ג

תנצב"ה

נדפס ע"י צאצאיהם שיחיו

מצטטים מן הירושלמי את הגירסא שהובאה לעיל, שהפסוק „ביום ההוא כרת" נחשב כאחד מיי"ג הבריתות, והראשון שבהם, ולפי הסבר זה

(ב) לדעת הירושלמי אין מונים את אחד הלשונות של „ברית" המופיעים בפרשת מילה (את הפסוק²⁴ „את בריתי הפר"²⁵, או שמחשבים את הפסוק²⁶ „והקימותי את בריתי אתו לברית עולם" כברית אחת²⁷, ולא כפי שהרמב"ם מונה זאת כשתי בריתות. ולפי זה יוצא, שהרמב"ם חולק על דעת הירושלמי.

אך הסבר זה אינו מובן, כי ניתן היה לומר זאת, אילו היה מקור אחר בדברי חז"ל, שבו היו שלש עשרה הבריתות מפורטות באופן התואם לדברי הרמב"ם. אך כיון שאין מוצאים מקור כזה²⁸, והמקור היחיד לדברי הרמב"ם הוא בתלמוד הירושלמי, כדלעיל,

שהרי, התלמוד הבבלי אינו מפרט מהן בדיוק שלש עשרה הבריתות, ויש לומר, שהוא סומך על הירושלמי שקדם לבבלי, ואין כאן המקום להרחיב בכך –

סביר לומר, שאין מחלוקת בין הירושלמי לבין הרמב"ם, אלא זהו באופן של „מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי".

ד. הרמב"ם משנה סדר המאמרים

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את שתי ההלכות האחרונות בסיום הלכות מילה של הרמב"ם, וכך נאמר שם, בהלכה הראשונה שביניהם: „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה

אך הפסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר" עוסק בברית (א) שלא היתה „במעמד אחד" עם כל שאר הבריתות, ואף יותר מכך: היתה ביניהם הפסקה של מספר שנים¹⁸, (ב) ברית זו לא היתה קשורה לברית מילה, אלא ברית בין הבתרים על נתינת הארץ¹⁹ לזרעו של אברהם²⁰, אך לפי זה אין מובן, מדוע בתלמוד הירושלמי מובא בכל זאת פסוק זה – „ביום ההוא כרת ה'..."

ויותר מכך תמוה: המאמר בתלמוד הירושלמי אמור להסביר את דברי המשנה על כך שבקשר למילה „נכרתו שלש עשרה בריתות" ואם מחשבים גם את הפסוק „ביום ההוא כרת ה'..." „יוצא אפוא, שבפרשה מפורטות ארבע עשרה בריתות, ולא שלש עשרה בלבד²¹!

ג. אין מחלוקת בין הירושלמי לבין הרמב"ם

המפרשים מביאים לכך מספר תירוצים:

(א) גם בתלמוד הירושלמי צריך להופיע הפסוק „ואתנה בריתי"²², כפי שמביא הרמב"ם, ולא הפסוק „ביום ההוא כרת..." אך בספרי ה„ראשונים"²³ מוצאים, שהם

שם: בעדות אחת בעצמו). וראה דברי ירמ' על הרמב"ם כאן – הדיוק בזה, דרך זה מורה על גודל מעלתו. ע"ש (וראה תו"ט נדרים שם). ועפ"י יש לומר שלכן הוסיף הרמב"ם ביד כאן „עם אברהם אבינו" (וגם מפרט כל הי"ג בריתות) להדגיש דהיי במעמד אחד דרך או מובנת המעלה בי"ג בריתות.

(18) כפשוטו המשך הכתובים – דרך אחרי ברית בין הבתרים בא הסיפור בנוגע הגר ולידת ישמעאל כו' – בהיות אברהם בן פ"ה שנה (פרשתנו שם טו, א ואילך), וברית מילה – בהיותו בן צ"ט.

ויתירה מוז: לפרש"י בא (יב, ז) הרי ברית בין הבתרים ה' בהיותו בן ע' שנה – כ"ט שנים לפני הציווי על המילה. (19) להעיר מטו"ד ס' דס: ובכוחה (דהמילה) נכרת לו ברית על נתינת הארץ. וראה בי" וב"ח שם. וראה בי"ד פמ"י, ט.

(20) כבהמשך הכתוב שם.

(21) ועפ"י מובן שדוחק לומר דלהירושלמי גם הפסוק „ביום ההוא כרת ה' גו" שייך לברית, כמו בתנחומא פירשתנו כ.

(22) פני משה לירושלמי שם.

(23) מאירי נדרים שם. חמרא וחיי סנהדרין (נט, ב) – בשם הרא"ש.

שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים³⁶.

הרמב"ם אינו מציין כאן את שני המאמרים של "גדולה מילה" שהיא דוחה את השבת ודוחה נגיעים, וניתן לומר שהוא מסתמך על כך שכבר הביאם להלכה לפני כן, בהלכות מילה³⁷: "מילה בזמנה דוחה את השבת .. ובין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת".

אך יש להבין, מדוע הוא משנה את הסדר של שאר המאמרים: בתחלה, מיד לאחר "מאוסה היא הערלה", הוא מביא את המאמר האחרון, "גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם..." לאחר מכן הוא מביא מאמר נפרד ממסכת אבות³⁸, "כל המפר בריתו של אברהם אבינו... אין לו חלק לעולם הבא", ורק לאחר מכן הוא מביא בהלכה בפני עצמה את המאמר במשנתנו, "שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת", ולבסוף הוא מביא את המאמר הראשון שבמשנה זו אודות מעלת המילה ש"נכרתו עליה י"ג בריתות"?

ה. חלוקת המאמרים – "גברא" ו"חפצא"

בפשטות יש לומר, שהרמב"ם קבע את סדרם של המאמרים לפי ההבדל שנראה לו בתוכנם. הוא חילק את המאמרים לפי שני סוגים של מעלות, בשתי הלכות נפרדות:

בהלכה הראשונה, הלכה ח', עוסק הרמב"ם בפרטים שבברית המילה הקשורים ל"גברא", בסוג זה נכללים השלילה – "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגויים", והחיוב – "גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל..." ולכן הוא מביא כהמשך לכך גם את המאמר ממסכת אבות, "כל המפר בריתו... אין לו חלק לעולם הבא", הקשור אף הוא לגברא.

36 במשנה שלפנינו, בא בסוף המשנה: דבר אחר גדולה מילה שאילמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כו'. ובירושלמי ועי' (וראה הנספח על הגליון בגמ' שם) מוסיף עוד: דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה כו'. אבל בנוסח המשנה של הרמב"ם ליתא. וראה שינויי נוסחאות במשניות.

37 פ"א ה"ט.

38 פ"ג מ"א.

הגויים²⁹, שנאמר³⁰ כי כל הגוים ערלים. וגדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל, שנאמר³¹ התהלך לפני והיה תמים ואתנה³² בריתי ביני וביניך וגו'³³ וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה, אף-על-פי שיש בו תורה ומעשים טובים³⁴, אין לו חלק לעולם הבא. ולאחר מכן, בהלכה הבאה, נאמר: "בא וראה כמה חמורה מילה, שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת אף-על-פי שהיה בדרך, וכל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות... ועל המילה..." כדלעיל בסעיף א'.

המקור לפרטים שבשתי הלכות אלו הוא באותה משנה במסכת נדרים. אך הרמב"ם משנה את סדרם, וכן את הניסוח במספר דברים:

לאחר המאמר "מאוסה היא הערלה" מופיעים במשנה המאמרים הבאים לפי הסדר דלהלן: רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות, רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה³⁵, רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עליה (אפילו³⁵) מלוא שעה אחת, רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגיעים, רבי אומר גדולה מילה שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא

29 בכת"ס' הרמב"ם (הג"ל הערה 1), הרשעים. וכ"ה במשנה שבבבלי, ירושלמי ועי', ובדפוסים משניות – כולל נוסח הרמב"ם (ראה פיה"מ הוצאת קאפח).

אבל נלפענ"ד שכ"ז שינוי הצענו, דהרי מפורש בהכתוב שמביא (במשנה ו) הרמב"ם, כי כל הגוים ערלים".

30 ירמ"ט, כה.

31 פרשתנו יז, א"ב.

32 במשנה (בכל הג"ל הערה 29) ליתא ההמשך, ואתנה בריתי גו'. וראה שינויי נוסחאות למשניות שם. פרש"י נדרים שם בסוף הע'. וכ"ה בגמ' שם לב, א. וצ"ע בתו"ט נדרים שם ד"ה שכל המצוות כו'. ואכ"מ.

33 בכת"ס' הרמב"ם (הג"ל הערה 1) ליתא, וגו', ולכאורה הטעם – דאינו נוגע כאן ההמשך הנרמז בוגו', אלא שהביא התחלת הפסוק, ואתנה בריתי גו' לבאר ד, התהלך לפני והי' תמים" הוא בנוגע למילה (וראה בהספח בדעתה הקודמת).

34 בכת"ס' הרמב"ם (הג"ל הערה 1) (במקום, תורה .. טובים): מעשים טובים הרבה. אבל במשנה הוא כפופים (תורה ומע"ט). וראה שינויי נוסחאות למשניות שם.

35 כגירסת הב"ח.

מו.

כמדובר כמ"פ, אַז ס'איז שוין, "כלו כל הקצין", און כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מודיע געווען אַז מ'האָט שוין תשובה געטאַן, און מ'האָט שוין אויך, "צוגעפּוצט די קנעפּ", און לויט אַלע סימנים איז דורנו דער דור האחרון פון גלות ובמילא דער דור הראשון פון גאולה. ועפ"ז איז מובן, אַז ס'איז אַז ענין שהזמן גרמא – אַז מ'זאָל זיך גרייטן בפּועל צו "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", תיכף ומיד ממש.

. . . ע"פ המדובר לעיל, אַז בדורנו זה במיוחד (דער דור האחרון אין גלות און דור הראשון פון גאולה) שטייט בהדגשה יתירה די עבודה פון "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", וקנין כל העשר ארצות – איז פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס דאַרף זיך לכל לראש אַפּשפּיגלען אין דער עבודה מעין זה פון אידן, דורך דעם וואָס ער איז מוסיף אין לימוד התורה, ניט נאָר לויט זיינע ג' מוחין השייכים למדות, נאָר אויך ג' מוחין בעצם. וואָס דאָס איז במיוחד – דורך מוסיף זיין אין לימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין²), כולל – בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

(משיחות ש"פ לך לך, י"א מרחשוון תשנ"ב)

1) סנהדרין צז, ב.

2) ראה גם שיחת ח' חשוון שנה זו.

כמדובר כמה פעמים שכבר "כלו כל הקיצין", וכ"ק מו"ח אדמו"ר הודיע שכבר עשו תשובה וגם את "הכפתורים כבר ציחצחו", ולפי כל הסימנים הרי דורנו הוא הדור האחרון לגלות ובמילא הדור הראשון לגאולה. ועפ"ז מובן שזהו ענין שהזמן גרמא – להתכונן בפועל ל"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", תיכף ומיד ממש.

הוספה

בשורת הגאולה

מה.

יש לעורר עוה"פ (כפי שאמרתי כמ"פ) שהרבנים צריכים לפרסם הפסק-דין ש"כלו כל הקיצין", ובנוגע לתשובה (כהמשך דברי הגמרא, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה) – כבר עשו תשובה (כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ שכבר עשו תשובה, וכבר השלימו כל עניני העבודה), ועתה נשאר רק הענין דגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש.

... אין מה לחכות יותר, כיון שכבר סיימו כל עניני העבודה, וכבר עשו תשובה, ואין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. – אין הדבר תלוי אלא בתשובה" הי' לפני משך זמן, אבל עכשיו (לאחרי שכבר עשו תשובה) אין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. כל מה שצריך זה שיבוא משיח בפועל ממש, "מראה באצבעו ואומר זה", זה משיח צדקנו!

... והעיקר – שיהי' כן בפועל ממש, באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", ותיכף ומיד ממש, כפי שהגני חוזר ומדגיש כמ"פ שלא זו בלבד שסוף הגאולה לבוא, אלא שהגאולה עומדת כבר על סף הפתח, ומחכה לכל אחד ואחת מישראל שיפתח את הדלת ויסחוב את הגאולה לתוך החדר!!

(בעת ביקור הרה"ג מרדכי אליהו שליט"א, ו' חשוון תשנ"ב)

(1) סנהדרין צו, ב.

(2) ראה תענית בסופה. שמ"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו. ב.

- ו. ברית מילה – ענין פרטי וכללי
ויש לומר, שהביאור לכך הוא:
בברית המילה יש שני ענינים: א) הברית באופן כללי, ב) ברית כמצוה מסויימת.
בדומה למצוות אחרות, כגון מצות תפלה: העבודה שבתפלה, הנלמדת מן הפסוק⁴³ "לעבדו בכל לבבכם"⁴⁴, וועדתם את ה' אלוקים"⁴⁵, שענין זה הוא, "מהציוויים הכוללים"⁴⁶. אך יש כאן גם ציווי פרטי מסויים בתפלה על ידי דיבור.
ומשום כך מונה הרמב"ם במנין תרי"ג המצוות גם את מצות התפלה, למרות שהוא קובע בכללים⁴⁷ ש, אין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה, כתפלה, אך מונים אותה, כדברי הרמב"ם, כי "יש⁴⁶ בו יחוד אחר שהוא ציווי לתפלה".
וכך בענין התשובה: ישנו הענין הכללי של התשובה – חרטה על העבר וקבלה על העתיד, שזו מהציוויים הכוללים וקשור לקבלת עול מלכות שמים, ואינו נמנה במנין המצוות, וישנו הענין הפרטי המסויים שבמצוה המתבטא בוידוי דברים, וענין זה נמנה על ידי הרמב"ם במנין המצוות⁴⁸.
ומובן, שכאשר מקיימים את היחוד המסויים שבתפלה (בדיבור) או בתשובה (בוידוי דברים), מבצעים גם את הענין הכללי שבתפלה או בתשובה, הכולל את כל התורה כולה, ולא רק הפרט המסויים שבכך.
כך (ויותר מכך), לגבי ברית מילה: זוהי מצוה פרטית מסויימת, אחת מתרי"ג המצוות. אך זהו גם ענין כללי, ברית של ישראל בכל איבריהם... ובכל עניניהם... עם הקדוש ברוך-הוא. זוהי הברית והשלמות של קדושת

בהלכה השניה, הלכה ט', עוסק הרמב"ם בענינים הקשורים למעשה ולחפצא של מצות מילה, ובה נכללים מאמרי חז"ל האחרים: "שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת – שלילה, ו"כל מצוות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות... ועל המילה נכרתו י"ג בריתות עם אברהם אבינו" חיוב.

אך אין מובן מדוע משנה הרמב"ם: א) במשנה מופיע הביטוי "גדולה מילה" בשני הענינים: "גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות", "גדולה מילה שלא נתלה לו למשה...". ואילו הרמב"ם, בהלכה הראשונה הוא אומר כלשון המשנה, "גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל...". ולעומת זאת בהלכה השניה הוא משנה ואומר "בא וראה כמה חמורה³⁹ מילה שלא נתלה למשה..."⁴⁰, וכהמשך לכך הוא אומר – בוא"ו החיבור – "וכל מצוות התורה...". ומובן מכך שהמילה "חמורה" מוסבת גם לענין השני, שעל המילה, נכרתו שלש עשרה בריתות".

כן דרוש הסבר: ב) במשנה נאמר "גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות", בלי להזכיר את מעלתה של המילה בכך על פני כל מצוות התורה, והשוואה זו מובאת במקום אחד בגמרא, במסכת ברכות⁴¹: "צריך שיקדים ברית לתורה, שזו ניתנה בשלש בריתות וזו ניתנה בי"ג בריתות".

ג) הרמב"ם אינו מנסח מאמר זה בדומה ללשון הגמרא "כל התורה (כולה) נכרתו עליה (ניתנה ב)ג' בריתות", כלשונו לפני כן בהלכות ברכות⁴², בצטטו את המאמר ממסכת ברכות, אלא הוא אומר: "כל מצוות התורה נכרתו עליהן...".

(39) ראה דברי ירמ' כאן.

(40) השינוי ברמב"ם שכתב "למשה רבינו" במקום "למשה הצדיק" שבמשנה, לכאורה יש לומר שבא להדגיש שהוא דבר הנוגע לכאורה לא רק למשה הצדיק – אף שכבר פסק לעיל (פ"א ה"א ד) "עבר האב כו' ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל", וגם בנוגע להערל עצמו כתב שם (ה"ב ד) "אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במיוד".

(41) מה, סע"ב ואילך.

(42) פ"ב ה"ג.

(43) רמב"ם ריש הל' תפלה. סהמ"צ (מ"ע ה) ומנין המצוות בריש ספר היד (מ"ע ה).

(44) עקב יא, יג.

(45) משפטים כג, כה.

(46) ל' הרמב"ם בסהמ"צ שם.

(47) ריש שורש ד' בסהמ"צ.

(48) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 124 הערה 5. וראה

יחודשים וביאורים בש"ס ח"א ס' יח.

ישראל⁴⁹ אצל כל יהודי.

כפי שאנו מוצאים שני ענינים אלו באופן מודגש אצל מילת הגר: הענין הכללי של מילה, נגרות, שבכך הוא נכלל בקדושת ישראל. והקיום של המצוה המסויימת, מצות מילה, כפי שמבאר זאת הגאון הרוגוטשובי⁵⁰.

ז. הלכה ראשונה – הענין הכללי שבברית מילה

ואלו הן שתי ההלכות בדברי הרמב"ם:

בהלכה הראשונה, הלכה ח', עוסק הרמב"ם בענין הכללי של ברית מילה, בקשר לקדושת ישראל. ובהלכה השנייה, הלכה ט', מדובר על המצוה המסויימת והיהודית של ברית המילה.

ולכן אומר הרמב"ם בהלכה הראשונה: „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגויים שנאמר כי כל הגויים ערלים“, בכך אין הרמב"ם מתכוון להדגיש את הגנות שב„ערלה“, אלא להדגיש בעיקר את ההבדל בין הגויים לבין בני ישראל, שב„ערלה“, נתגנו בה הגויים, ומעלת המילה היא שהיא יוצרת שלמות בישראל וקשר הברית בין ישראל לקדוש-ברוך-הוא. וזאת הכוונה בדברי הרמב"ם לאחר מכן: „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך...“: שלמות ישראל, הברית עם הקדוש-ברוך-הוא, היא דוקא באמצעות המילה.

ולכן ממשיך הרמב"ם בהלכה זו ומביא את מאמר חז"ל ממסכת אבות „כל המפר בריתו של אברהם אבינו... אף-על-פי שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא“, שבכך רואים באופן ברור ביותר, עד כמה קשורה ברית המילה לעצם⁵¹ המהות של קדושת ישראל⁵².

בהלכה השנייה עוסק הרמב"ם במילה כמצוה פרטית, שגם כמצוה מסויימת יש בה מעלה מיוחדת לעומת כל המצוות האחרות. את זאת מדגיש הרמב"ם בשינוי הניסוח מיד בתחלת ההלכה: „בא וראה כמה חמורה מילה“ – לא „גדולה מילה“, כהלכה הקודמת, וכלשון המשנה כדלעיל –

כי כאן עוסק הרמב"ם בחמורה, בעונש וכדומה, של המילה כמצוה פרטית מסויימת, ולכן מתאים הביטוי „חמורה“ – ובכך הוא מציין שני ענינים: שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת אף-על-פי שהיה בדרך, דבר המורה על החמורה הגדולה של מצות מילה. וענין נוסף שבו רואים עד כמה „חמורה מילה“ לעומת שאר המצוות – „וכל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות... ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות“. כלומר, כאן אין מדובר על מעלת המילה לעומת התורה בכלל, אלא לעומת כל מצוה ממצוות התורה בפני עצמה. שבכל אחת מהן, נכרתו שלש בריתות, ו„על המילה נכרתו י"ג בריתות“⁵³.

לעומת זאת במשנה, הביטוי הוא „גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות“. גדולה – כגדול בכל מקום לפי ענינו: בשנים, בחכמה, ביראת שמים, בענקים⁵⁴, ועד גדול ה'. בכך הכוונה היא לענין הכללי שבמילה. ולכן זוהי „גדולה“, של כל התורה והמצוות, בכך ש„נכרתו עליה י"ג בריתות“⁵⁵, לעומת כל התורה... שעל כך נכרתו שלש בריתות בלבד.

ח. ברית כללית קיימת אצל כל יהודי

לפי זה יובן ההבדל בין הרמב"ם לבין התלמוד הירושלמי, שהרמב"ם אינו מצטט את הפסוק הקודם „ביום ההוא כרת ה' את אברהם

ברית לאמר“, למרות שהוא מובא בתלמוד הירושלמי:

בתלמוד הירושלמי מובא המאמר כהסבר לדברי המשנה „גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות“, כלומר המעלה וה„גדולה“ של המילה כברית כללית, אשר קשורה לקדושת ישראל בכלל – ובענין זה מתאים הפסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר“.

ההסבר לכך הוא: אמנם, הברית הכללית עם הקדוש-ברוך-הוא מתממשת בפועל על ידי הברית המסויימת, קיום מצות מילה – „ברית בבשרכם לברית עולם“, בדומה לאמור לעיל בתפלה ובתשובה. אך בכל זאת, הברית הכללית קיימת אצל כל יהודי, גם כאשר לא יכול היה לקיים את מצות מילה למעשה, משום סיבה כלשהי על-פי התורה. כדברי המשנה במסכת נדרים: קונם שאיני נהנה לערלים – מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו"ם, שאיני נהנה למולים – אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו"ם, שאין הערלה קרויה אלא לשם עכו"ם, שנאמר כי כל הגויים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב.

בכך מובן מדוע מביאה המשנה מאמר זה כהקדמה למאמרים הבאים „מאוסה היא הערלה... גדולה היא המילה שנכרתו עליה...“ – לרמוז, שהברית הכללית קיימת בעצם אצל כל יהודי, אך שלמות הדבר, בפועל ובגלוי, מתבצעת על ידי קיום ברית מילה „בבשרכם“⁵⁶.

ויש לומר, שהסיבה לכך היא, משום שכך היה אצל היהודי הראשון, אברהם אבינו: „הברית כללית“ בין הקדוש-ברוך-הוא לבין אברהם אבינו לא התבצעה על ידי ברית מילה,

אלא שנים רבות לפני כן – בברית בין הבתרים, „כרת ה' את אברהם ברית לאמר...“, וזו היתה ברית עם אברהם וזרעו אחריו. רק שנים רבות לאחר מכן, ציוה הקדוש-ברוך-הוא את אברהם שברית זו צריכה להיחתם „בבשרכם“, על ידי מצות מילה.

ולכן כך הוא גם אצל זרעו אחריו: הברית הכללית בין ישראל לבין הקדוש-ברוך-הוא קיימת תמיד, מיד כשנולד היהודי, אף אם מתו אחיו מחמת מילה ומשום כך הוא אינו נימול⁵⁷ בדיוק כשם שהוא נולד בקדושת ישראל.

לפי זה מובן, שיי"ג הבריתות שמונה הרמב"ם הוות בתוכנן ליי"ג הבריתות שמונה התלמוד הירושלמי, אלא שהתלמוד הירושלמי מקדים – כהקדמה לענין, ולא כחלק ממנין הבריתות – את הפסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר...“, כי שם מדובר תחלה על המילה כברית כללית, כלומר, שהעובדה שנכרתו עליה י"ג בריתות מדגישה שהמילה היא ברית כללית בין היהודי לבין הקדוש-ברוך-הוא – ולפיכך מובא שם כהקדמה לכך פסוק זה, העוסק בברית כללית.

לעומת זאת הרמב"ם עוסק בהלכה השניה בכך, שגם המילה כמצוה פרטית היא „חמורה“ מכל מצוות התורה, כדלעיל, ולכן, אין כאן מקום לציטוט הפסוק, „ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר“, העוסק בברית הכללית (למרות שגם ענין זה כלול במילה), אלא הרמב"ם מתחיל בפסוק „ואתנה בריתי“, ומונה את הבריתות עד הפסוק „ואת בריתי אקים את יצחק“, י"ג הבריתות שכולן נאמרו „במעמד אחד“, אודות הברית הפרטית, כדלעיל.

(משיחות ש"פ נשא ויום ב' דחג השבועות, תשד"מ)

56 (בלשון אדה"ו „ש"ע או"ח מהד"ת סוס"ד) תחילת נייסת נפש זו הקדושה היא כו' במצות מילה. וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ג ע' 16. ח"י ע' 45.

57 ראה מפרשים למשנה נדרים שם.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח
לעולם ועד

53 וי"ל שחיוב כרת במצות מילה (התחלת הרמב"ם בהל' מילה) וגדולה היא גם בחומרת הדבר ועונשו (ע"ד לשון ר' יוסי) וגם ד, חמורה מילה" כמצוה פרטית. וראה לשון הטור שם: וגדולה היא משאר מצות עשה שיש בה צד כרת וגם נכרתו עלי י"ג בריתות בפרשת מילה.

54 יהושע יד, טו.

55 ראה תו"א סוף פרשתנו בפ"י מאמר רז"ל גדולה מילה שנכרתו עלי י"ג בריתות, וגדולה מילה היא בחי' מילה הגדולה שלמעלה מהתורה.